

Přehledně o návrhu Zákona o evidenci skutečných majitelů (dále jen „ESM“), ve znění z 27. 6. 2019

- a) Rozsah evidovaných údajů
- b) Veřejnost
- c) Úplnost, aktuálnost a správnosti údajů

Rozsah evidovaných údajů:

Podle § 11 odst. 1 ESM se do „evidence skutečných majitelů“ zapisují nebo automaticky propisují „zákonem stanovené údaje“ o skutečných majitelích právnických osob založených podle českého právního řádu, a dále o skutečných majitelích právních uspořádání splňujících podmínky v § 11 odst. 2 ESM. Rozsah evidovaných údajů je stanoven v § 13 ESM a zahrnuje:

- a) jméno a adresu místa pobytu (ev. bydliště, pokud se liší od adresy pobytu), datum narození a státní občanství skutečného majitele – podle zvláštní části důvodové zprávy je tento rozsah údajů dostatečný k jednoznačné identifikaci fyzické osoby. Rodné číslo prý již není nezbytné pro identifikaci a proto není uvedeno;
- b) údaje o skutečnostech zakládajících postavení skutečného majitele – podle zvláštní části důvodové zprávy jde o informace, ze kterých je zřejmé, na čem je pozice skutečného majitele založena (tj. proč je daná osoba zapsána jako skutečný majitel), např. výše a typ podílu, který fyzická osoba v obchodní společnosti má, název funkce, kterou má fyzická osoba v dané právnické osobě, popis jiné určující skutečnosti (např. smlouvy nebo neprávniho vztahu). Z údajů musí být dále zřejmé, zda byla osoba jako skutečný majitel zapsána postupem podle § 5 ESM. Předmětem zápisu nejsou písemnosti, které zapisované údaje pouze dokládají (evidence skutečných majitelů nemá sbírku listin a „není veřejným rejstříkem“).
- c) popis struktury vztahů (pokud existuje), včetně údajů v rozsahu písmen f) a g) o právnických osobách nebo právních uspořádáních ve struktuře vztahů a jmen fyzických osob samostatně vystupujících ve struktuře vztahů – podle zvláštní části důvodové zprávy je to nový a zásadní požadavek, neboť se ukázalo, že pouhé uvedení informace o skutečném majiteli bez kontextu nedostačuje k zajištění transparentnosti. *„Seznatelnost mechanismu a osob, jejichž prostřednictvím je získáván prospěch nebo uplatňován vliv, je proto z hlediska transparentnosti klíčová.“* Popis struktury se odvíjí od její konkrétní podoby. V zásadě však **popis představuje znázornění či vysvětlení vztahů mezi jednotlivými složkami struktury**, tj. osobami (popř. právními uspořádáními) v řetězeních či větveních a jejich základní identifikaci. V rámci popisu struktury se zapisují údaje o subjektech i non-subjektech zapojených do struktury: v případě právnických osob se uvádí jméno (název) a IČO, u fyzických osob se uvádí pouze jméno. Zajímavé je, že se nepředpokládá zápis např. všech společníků, prostřednictvím kterých je uplatňován vliv skutečného majitele. Předpokládá se uvádění pouze takových osob, které tvoří pomyslný samostatný článek struktury (např. osoba, která se zaváže skutečnému majiteli předávat část podílu na zisku, který tato osoba jako akcionář získá ve formě dividendy). **Struktura vztahů se neuvádí tam, kde je pozice skutečného majitele založena přímo** (jednoduše proto, že v takovém případě žádná struktura neexistuje). Nicméně **struktura vztahů bude uváděna také v případě, že je na jejím konci právnická osoba, která skutečného majitele nemá** (viz § 7 ESM). Podle důvodové zprávy: *„I v takovém případě je zájem na transparentnosti struktury, už jen proto, že na vrcholku struktury vztahů české právnické osoby může být cizí stát.“*
- d) den, od kterého je fyzická osoba skutečným majitelem
- e) den, do kterého byla fyzická osoba skutečným majitelem
- f) jméno právnické osoby nebo označení právního uspořádání, o jejichž skutečného majitele se jedná
- g) identifikační číslo (IČO) právnické osoby nebo právního uspořádání, o jejichž skutečného majitele se jedná (pouze pokud bylo takové číslo přiděleno)
- h) den, ke kterému byl zápis nebo automatický průpis proveden
- i) okamžik, k němuž byly platné údaje zpřístupněny
- j) poznámka o nesrovnalosti ve smyslu § 44 odst. 2 ESM, tedy den zahájení řízení o nesrovnalosti a to, v čem je nesrovnalost spatřována (jde o nesrovnalost v evidenci skutečných majitelů dle § 42 ESM, po jejímž zjištění může následovat zahájení řízení o nesrovnalosti dle § 43 ESM, v rámci jehož zahájení soud zapíše do evidence skutečných majitelů poznámku o nesrovnalosti, aniž by o tom vydával rozhodnutí dle § 48 ESM). Jde o informaci dočasného charakteru, neboť řízení o nesrovnalosti může skončit buď vymazáním poznámky z evidence dle § 48 odst. 2 písm. b) ESM, nebo zapsáním v rámci poznámky, jak bylo v řízení rozhodnuto, jak

dlouho nesrovnalost trvala, výmazem nesprávných platných údajů a zápisem údajů se skutečným stavem (pokud vyšly v řízení najevo) dle § 48 odst. 3 ESM

Veřejnost:

Podle § 8 odst. 4 ESM sdělí evidující osoba údaje podle § 8 odst. 1 a 2 ESM na žádost:

- povinné osobě
- FAÚ
- soudu
- OČTŘ
- orgánu Finanční správy ČR
- orgánu Celní správy ČR

Z toho plyne, že informace nejsou zveřejňovány a přístup k nim má jen omezený okruh orgánů veřejné moci.

Naproti tomu **samotná „evidence skutečných majitelů“ je podle § 12 odst. 1 ESM informačním systémem veřejné správy**, jehož správcem je Ministerstvo spravedlnosti. Evidenci skutečných majitelů vede soud a zápis provádí soud nebo notář (§ 12 odst. 2 a 3 ESM). Ze srovnání s § 9 zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZISVS“), vyplývá, že ESM představuje zvláštní právní úpravu (co se týká výpisů a zápisů) a evidence skutečných majitelů je částečně neveřejná (což je v souladu s § 9 odst. 1 ZISVS, který předpokládá, že některé části informačního systému veřejné správy mohou být neveřejné).

Přístup do ní je upraven v § 14 ESM, přičemž jsou možné tyto druhy přístupu:

- a) výpis, tedy „úředně ověřený opis platných údajů“ – výpis může získat kdokoli za podmínek a v rozsahu dle § 15 ESM (viz níže), jedná se o zachycení aktuálního platného stavu;
- b) opis, tedy „úředně ověřený opis platných údajů o skutečném majiteli v evidenci skutečných majitelů včetně údajů, které byly vymazány bez náhrady nebo nahrazeny novými údaji“, jedná se o kompletní opis platných i historických údajů;
- c) potvrzení o nezapsání, tedy „úředně ověřené potvrzení o tom, že v evidenci skutečných majitelů není veden žádný údaj o skutečném majiteli“ – rovněž potvrzení o nezapsání může získat kdokoli, jak plyne z § 15 odst. 2 ESM, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Úředním ověřením se přitom potvrzuje shoda výpisu, opisu nebo potvrzení o nezapsání s údaji o skutečném majiteli v evidenci skutečných majitelů (§ 14 odst. 2 ESM).

Podle § 15 odst. 1 ESM může každý způsobem umožňujícím dálkový přístup získat elektronický výpis, a to v následujícím rozsahu (toto je zatím největší změna oproti stávající právní úpravě vycházející z AML směrnic, přístup k níže uvedeným údajům není zpoplatněn či limitován, veřejnost nicméně nemá přístup k úplně všem evidovaným údajům, mimo jiné proto, že je přístup omezen na získání výpisu (toto omezení plyne z V. směrnice AML)):

- a) o skutečném majiteli může každý zjistit:
 - jméno, stát bydliště, rok a měsíc narození, státní občanství skutečného majitele
 - údaje v rozsahu § 13 písm. b) až e) ESM, tedy údaje o skutečnostech zakládajících postavení skutečného majitele, popis struktury vztahů (pokud existuje), včetně údajů v rozsahu písmen f) a g) o právnických osobách nebo právních uspořádáních ve struktuře vztahů a jmen fyzických osob samostatně vystupujících ve struktuře vztahů, den, od kterého je fyzická osoba skutečným majitelem, den, do kterého byla fyzická osoba skutečným majitelem,
 - dalších údajů, pokud k jejich uveřejnění skutečný majitel udělil souhlas (ale proč by to dělal) – z toho plyne, a zvláštní část důvodové zprávy to potvrzuje, že český zákonodárce zůstal u tzv. užší veřejnosti údajů s tím, že všechny další údaje mohou být sice rovněž veřejné, ale jen se souhlasem skutečného majitele (nebo proto, že se jedná o již uveřejněné údaje).
 - dalších údajů, které jsou uveřejněny ve veřejném rejstříku a byly automaticky propsány dle § 37 nebo § 38 ESM – zjednodušeně řečeno jde o údaje o fyzických osobách, které jsou propsány do evidence skutečných majitelů coby skuteční majitelé svěrenských fondů, nadací, nadačních fondů atd., přičemž se vychází z příslušných evidencí (např. skutečným majitelem svěrenského fondu je svěrenský správce zapsaný v rámci zápisu do evidence svěrenských fondů); to samé se týká také majitelů obchodních společností, kdy jsou za skutečné majitele zapsáni např. společníci s určitým obchodním podílem, jedini akcionáři atd., a také spolků, kdy jsou za skutečné majitele zapsáni členové statutárního orgánu
- b) o skutečném majiteli právního uspořádání

- údaje, které jsou uveřejněny v evidenci svěřenských fondů a byly automaticky propsány podle § 37 ESM
 - dalších údajů, pokud k jejich uveřejněním skutečný majitel udělil souhlas
- c) údaje podle § 13 písm. f) a g) ESM, tedy jméno právnické osoby nebo označení právního uspořádání, o jejichž skutečného majitele se jedná, a identifikační číslo právnické osoby nebo právního uspořádání, o jejichž skutečného majitele se jedná (pouze pokud bylo takové číslo přiděleno)
- d) údaje podle § 13 písm. h) až j) ESM, týkají-li se údajů podle písmen a) až c).

Tyto údaje jsou zveřejněny rovněž prostřednictvím systému propojení evidencí, jak plyne z § 15 odst. 3 ESM – jedná se o období propojení obchodních rejstříků. Podle zvláštní části důvodové zprávy: „*Ustanovení transponuje čl. 30 odst. 10 druhý pododstavec a čl. 31 odst. 9 druhý pododstavec IV. AML směrnice. Evropská úprava počítá s propojením zřizovaných centrálních registrů skutečných majitelů prostřednictvím tzv. BRIS – Business Registers Interconnection System, který je vymezen čl. 22 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností. Uvedený článek vymezuje, z čeho se tento systém (včetně) skládá – z registrů členských států, z evropské centrální platformy a z portálu, který slouží jako evropské elektronické přístupové místo.*“ Důvodová zpráva rovněž uvádí, že do doby, než Komise fakticky zajistí propojení požadovaných evidencí skutečných majitelů do 10. 3. 2021, bude toto ustanovení ESM neaplikovatelné.

Nepřístupné jsou všechny výše uvedené údaje v případech, že se jedná o údaje o

- skutečném majiteli, které byly znepřístupněny podle § 32 nebo 33 ESM – podle § 32 ESM může evidující osoba nebo osoba zapsaná jako skutečný majitel navrhnout soudu, aby údaje o skutečném majiteli, který není plně svéprávný, nebo jejich část, znepřístupnil, pokud to není v rozporu s veřejným zájmem. Podle § 33 ESM pak soud na žádost zapsaného skutečného majitele, který odvolal svůj souhlas s uveřejněním některých údajů, znepřístupní ty údaje, k jejichž uveřejnění dal zapsaný skutečný majitel předtím svůj souhlas;
- zakladateli fundace nebo osobě, které lze poskytovat příspěvky z majetku fundace, znepřístupněné ve veřejném rejstříku – podle zvláštní části důvodové zprávy: „*Návrh této změny v rejstříkovém zákoně je motivován snahou přiblížit rejstříkový režim fundací relativně diskrétnímu režimu svěřenských fondů, které se funkcí fundacím do značné míry přibližují.*“ Důvodová zpráva nicméně uvádí, že navazující změnou zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů, má dojít ke zneveřejnění některých údajů pouze u tzv. rodinných nadací a nadačních fondů (tj. těch, které podle svého zakladatelského jednání slouží k podpoře zakladatele nebo osob blízkých zakladateli, nebo jejichž činnost směřuje k podpoře zakladatele nebo osob blízkých zakladateli), neboť podle zákonodárce „*lze předpokládat větší zájem na ochraně soukromí*“. Důsledkem je, že znepřístupnění údajů ve veřejném rejstříku by mělo být logicky provedeno i v evidenci skutečných majitelů.

Kromě veřejného přístupu zákon upravuje též přístup k některým údajům o skutečném majiteli právního uspořádání podle § 16 ESM. Takovýto zvláštní přístup umožňuje soud, který je příslušný k zápisu údajů do evidence skutečných majitelů, a to:

- osobě, která osvědčí zájem v souvislosti s předcházením trestným činům legalizace výnosů z trestné činnosti, legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti a jejich zdrojovým trestným činům a trestným činům financování terorismu a podpora a propagace terorismu;
- osobě, která o to požádá ve vztahu k právnímu uspořádání, prostřednictvím kterého koncový příjemce získává prospěch nebo je uplatňován koncový vliv na zahraniční právnickou osobu se sídlem mimo členské státy EU;

pokud nejsou údaje o skutečném majiteli znepřístupněny dle § 32 ESM. **Rozsah takto poskytnutých údajů, obsažený ve výpisu dle § 16 ESM,** zahrnuje:

- jméno, stát bydliště, rok a měsíc narození skutečného majitele právního uspořádání
- údajů podle § 13 písm. b) až i) ESM, tedy všechny, vyjma poznámky o nesrovnalosti.

Ustanovení § 16 ESM vychází z toho, že informace o právních uspořádáních, tedy svěřenských fondech, obvykle nebudou veřejně dostupné (ledaže by k tomu skutečný majitel právního uspořádání dal souhlas).

Kromě výše uvedených přístupů ještě § 17 ESM upravuje přístup ke všem údajům o skutečném majiteli. I v tomto případě umožní výpis či opis získat soud, který je příslušný k zápisu, a to následujícím osobám:

- osobě zapsané jako skutečný majitel,
- osobě, která podala návrh na zahájení řízení o zápisu, ke kterému je oprávněna dle § 26 ESM,

- evidující osobě, tedy právnické osobě, která má skutečného majitele (§ 7 ESM obsahuje výčet právnických osob, které skutečného majitele nemají), nebo svěřenskému správci svěřenského fondu nebo zahraničního svěřenského fondu a obhospodařovatel podílového fondu.

Ministerstvo spravedlnosti pak podle § 17 odst. 2 ESM umožní získat způsobem umožňujícím dálkový přístup elektronický výpis nebo opis **v rozsahu všech údajů** také:

- soudu nebo insolvenční správce pro účely soudního řízení,
- notář pro účely zápisu,
- OČTŘ pro účely trestního řízení a státní zastupitelství pro účely výkonu jiné než trestní působnosti,
- správce daně, poplatku nebo jiného obdobného peněžitého plnění pro účely výkonu jejich správy,
- zpravodajská služba pro účely plnění úkolů podle zákona upravujícího její činnost,
- FAÚ, ČNB a další orgány při výkonu činností podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu anebo podle zákona č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, a to za účelem udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu
- a dalším subjektům uvedeným v § 17 odst. 2 písm. g) až n) ESM (nemá smysl opisovat zákon, část těchto subjektů, pokud se jedná o orgány veřejné moci, bude mít přístup k údajům v evidenci prostřednictvím tzv. JIP/KAAS, tedy dle autentizačního informačního systému dle zákona č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů);

Podmínkou zajištění přístupu dle § 17 odst. 2 ESM je identifikace konkrétních fyzických osob, které k údajům o skutečných majitelích mají přístup (§ 17 odst. 3 ESM).

Důležité je, že podle § 18 ESM jsou údaje v evidenci skutečných majitelů přístupné podle § 14 až 17 ESM po dobu 10 let od zániku právnické osoby nebo právního uspořádání. Poté už dostupné nejsou. Podle § 39 ESM pak v případě zániku právnické osoby zapisované do veřejného rejstříku nebo zániku právního uspořádání zapisovaného do evidence svěřenských fondů dochází automatickým průpisem k vymazání údajů o jejich skutečném majiteli z evidence skutečných majitelů bez náhrady. Podle zvláštní části důvodové zprávy k § 18 ESM: *„Pravidlo dopadá zásadně na již vymazané (historické) údaje o skutečném majiteli, které jsou však zřejmé z opisu. Podstatné je, že i po zániku právnické osoby nebo právního uspořádání jsou údaje přístupné po stanovou dobu všemi v návrhu upravenými režimy. Dojde-li např. k výmazu údajů na základě automatického průpisu podle § 39 návrhu, údaje budou stále v evidenci dostupné, a to v rámci opisu, tj. v historických údajích. Z ustanovení neplyne, že by se po uvedené lhůtě staly údaje absolutně nedostupnými nebo že došlo k jejich zničení. Naopak předmětné údaje budou stále v informačním systému vedeny. Údaje totiž mohou být významné i po deseti letech, např. pro účely trestního řízení.“* Jinými slovy, vymazané údaje budou ještě po 10 let k dispozici prostřednictvím opisu, ale ne prostřednictvím výpisu, zachycujícího aktuální stav.

Úplnost, správnost a aktuálnost údajů:

Evidující osobou se podle § 2 písm. i) ESM rozumí právnická osoba, která má skutečného majitele (§ 7 ESM obsahuje výčet právnických osob, které skutečného majitele nemají), nebo svěřenský správce svěřenského fondu nebo zahraničního svěřenského fondu a obhospodařovatel podílového fondu.

Podle § 8 odst. 1 ESM evidující osoba o svém skutečném majiteli (nebo o skutečném majiteli právního uspořádání, čímž se rozumí svěřenské fondy a podílové fondy) získává a zaznamenává úplné, přesné a aktuální údaje uvedené v § 13 písm. a) až e) ESM. Podle § 8 odst. 2 ESM pak evidující osoba zaznamená i kroky učiněné při zjišťování skutečného majitele, pokud je skutečným majitelem korporace „osoba ve vrcholném vedení“ ve smyslu § 5 odst. 1 písm. a) (tj. skutečného majitele nelze učít ani při vynaložení veškerého úsilí) nebo § 5 odst. 2 ESM (koncovým příjemcem nebo uplatnitelem koncového vlivu je korporace, jejíhož skutečného majitele nelze určit ani při vynaložení veškerého úsilí).

Podle § 9 odst. 1 ESM je povinností evidující osoby zajistit, aby platné údaje o jejím skutečném majiteli nebo o skutečném majiteli právního uspořádání odpovídaly skutečnému stavu, přičemž evidující osoba je povinna bez zbytečného odkladu (tj. prakticky okamžitě) podat návrh na zahájení řízení o zápisu podle § 26 ESM nebo žádost podle § 34 ESM po vzniku rozhodné skutečnosti.

Podle § 9 odst. 2 ESM pak platí vyvratitelná domněnka, podle které evidující osoba svou povinnost splnila, pokud byl skutečný majitel (nebo skutečný majitel právního uspořádání) automaticky propán podle § 37 ESM nebo § 38 ESM (automatickým propáním se rozumí podle § 2 písm. l) ESM promítnutí údajů (včetně jejich výmazu nebo náhrady nebo nahrazení novými údaji) vedených ve veřejném rejstříku podle zákona.